עין משפט
נר מצוה

מסורת הש"ס

גמ' (א)(מ"ט משום נקלה) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין לרצועה שהיא של עגל דכתיב °ארבעים יכנו וסמיך ליה °לא תחסום שור בדישו *ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה דכתיב לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה °כי ישבו אחים יחדו וגו', ואמר *רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המבזה את המועדים כאילו עובד עכו"ם דכתיב °אלהי מסכה לא תעשה לך וסמיך ליה °את חג המצות תשמור ואמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים דכתיב °לכלב תשליכון אותו וסמיך ליה °לא תשא שמע שוא וגו' קרי ביה נמי לא תשיא: ושתי רצועות וכו': תנא של חמור כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא °ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע וגו' אמר הקב"ה יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו: ידה טפח וכו': אמר אביי שמע מינה כל חד וחד לפום גביה עבדינן ליה, אמר ליה רבא אם כן נפיש להו רצועות טובא! אלא אמר רבא אבקתא אית ליה כי בעי מיקטר ביה כי בעי מרפה בה: מלקין אותו וכו': מנא הני מילי? אמר רב כהנא דאמר קרא °והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר רשעה אחת מלפניו שתי רשעיות מאחריו: אין מלקין אותו וכו': אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן מנין לרצועה שהיא מוכפלת שנאמר "והפילו" והא מיבעי ליה לגופיה? א"כ לכתוב קרא 'יטיהו' מאי "הפילו" ש"מ תרתי: המכה מכה בידו: תנו רבנן אין מעמידין חזנין אלא חסירי כח ויתירי מדע רבי יהודה אומר אפילו חסירי מדע ויתירי כח אמר רבא כוותיה דרבי יהודה מסתברא דכתיב °לא יוסיף פן יוסיף אי אמרת בשלמא חסירי מדע היינו דצריך לאזהורי אלא אי אמרת יתירי מדע מי צריך לאזהורי? ורבנן, אין מזרזין אלא למזרז, תנא כשהוא מגביה מגביה בשתי ידיו וכשהוא מכה מכה בידו אחת כי היכי *דליתה מדידיה: והקורא קורא כו': תנו רבנן *הגדול שבדיינין קורא, השני מונה, והשלישי אומר הכהו, בזמן שמכה מרובה מאריך, בזמן שמכה מועטת מקצר והא אנן תנן חוזר לתחלת המקרא? מצוה לצמצם, ואי לא צמצם חוזר לתחלת המקרא. תנו רבנן "מכה רבה" אין לי אלא מכה רבה מכה מועטת מנין ת"ל [א] לא יוסיף, אם כן מה תלמוד לומר "מכה רבה" לימד על הראשונות שהן מכה רבה: נתקלקל וכו': תנו רבנן *אחד האיש ואחד האשה בריעי ולא במים דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים, וחכ"א אחד האיש ואחד האשה בין בריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה בריעי אמר רב נחמן בר יצחק שניהם שוין בריעי. אמר שמואל *כפתוהו ורץ מבית דין פטור מיתיבי קלה בין בראשונה בין בשניה פוטרין אותו, נפסקה רצועה בשניה פוטרין אותו, בראשונה אין פוטרין אותו אמאי להוי כרץ? התם רץ הכא לא רץ. ת"ר *אמדוהו לכשילקה (ב) יקלה *פוטרין אותו, לכשיצא מבית דין יקלה, מלקין אותו, ולא עוד אלא אפילו קלה בתחלה מלקין אותו שנאמר °והכהו [וגו'] ונקלה ולא *שלקה כבר בבית דין: מתני' *כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם שנאמר °ונקלה אחיך לעיניך כשלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל ואמר רבי חנניה בן גמליאל מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עליה, העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו ר"ש אומר ממקומו הוא למד שנאמר °ונכרתו הנפשות העושות וגו' ואומר אשר

דברים כה · שם · שם · שמות לד · שם · שם כג · ישעיה א · דברים כה · שם · שם · שם · ויקרא יח

אין חוסמין · אין מגערין בה שלא תאמר אי אפשי בו: את המועדים · חולו של מועד: חג המצות תשמור · מפרש בחגיגה (דף יח.) אם בראשון ובשביעי הרי כבר אמור הא לא בא להזהיר אלא על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה: אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס · היינו מעיד עדות שקר: אבקתא · כמו מיבק אביק*: במספר · שתי רשעיות מאחריו: אפילו יתירי כח ואפילו חסירי מדע · דאין להקפיד בכך: אי אמרת בשלמא דאפילו חסירי מדע · יכולין להעמיד בהן היינו דאיצטריך כו' למזרז: מכה מועטת · כגון שאמדוהו לפחות מכה בסידור אחד: אין לי אלא מכה רבה כו' · רישא דברייתא הכי איתא בסיפרי אין לי אלא בזמן שמוסיפין על מנין ארבעים על כל אומד ואומד שאמדוהו בית דין מנין? ת"ל [ב] (לא) יוסיף מכל מקום "מכה רבה" אין לי אלא מכה רבה כו'. אין לי דחייב על לא יוסיף אלא בזמן שהכהו מכות הרבה על האומד, מכות מועטות אפילו שתי מכות או אחת מנין לאסור להוסיף? ת"ל לא יוסיף [ג] לא יוסיף להכותו על אלה על מנין האומד: שהוא מכה רבה · שניתן להכותו* בעל כורחו כן נראה לרבי ולשון אחר קיבל רבי: ה"ג ת"ר אחד האיש ואחד האשה בריעי ולא במים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים וחכמים אומרים אחד האיש ואחד האשה בין בריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה בריעי אמר רבי יצחק הא דקאמר רבי יהודה אחד האיש ואחד האשה בריעי הכי קאמר שניהן שוין בריעי דמשנתקלקל בריעי פטורין אבל במים איכא פלוגתא: קלה · נתקלקל בריעי ולישנא דקרא נקט ונקלה לשון זלזול: בין בראשונה בין בשניה · בין קודם שהכהו כלל בין לאחר שהכהו והיינו "ראשונה" הגבהה ראשונה שמגביה ידו להכות, אם נתקלקל באותה הגבהה מחמת פחד או שנתקלקל בהגבהה שניה דהיינו לאחר שהכהו: פוטרין אותו · דנקלה קרינא ביה דהא קלה: נפסקה הרצועה · אם בהגבהה שניה נפסקה פוטרין אותו דהא נקלה באותה הכאה שהכהו ואם קודם שהכהו נפסקה כשהרים ידו להכות אין זו קלה: לכשילקה יקלה · פירושו לכשילקה יקלה שאמדוהו שאם ילקוהו, מיד יתקלקל בריעי פוטרים "דפן יוסיף... ונקלה" כתיב דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד כך שמעתי אבל אמדוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות מלקין אותו: קלה תחלה. קודם שקיבל שום הכאה, מלקין אותו אחרי כן: מתני' על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו · דמדה טובה מרובה ממדת פורענות אחד מחמש מאות דבמדת פורענות כתיב (שמות כ) פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים ובמדה טובה כתיב (שם) עושה חסד לאלפים ומתרגמינן לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מחמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב · אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי חייב כרת על הנכשל בהן ונתן חיים למונע ובדל מהם דכתיב קודם העריות ושמרתם את חוקותי ואת משפטי וגו' אשר

תורה אור

[ע"ז יד:]
[יבמות ד.]
פסחים קיח.
[נ"ל בכל כחו תוי"ט]
כריתות יח.
ב"ק נב:
[תוספ' פ"ד]
שבועות כח.
[תוספ' פ"ד]
ר"א שנקלה
[מגילה ז:]

רבי יהודה אומר (בעינן יתירי כח ו)חסירי מדע · נ"ל דפליג אתנא קמא דקאמר אין מעמידין כלל חסירי מדע דאין מדקדקין בדבר דבהא טעמא דגמרא אין נכון לכאורה לומר דלרבי יהודה מעמידין דוקא חסירי מדע:

שניהם שוין (ג) · ומיהו אשה אף במים:

קלה כל הנתקלקל בריעי איש ואשה משהגביה הרצועה להלקותו בראשונה או בשניה פוטרין אותו ואין מכין אותו כלל אבל נפסקה דוקא כי נפסקה בשניה שלקה אחת ולא שנפסקה בראשון קודם שלקה כלל: והכאה

קכז א מיי' פ"ב מהל' יבום הל' יד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסה סעיף ד [וכרב אלפס כתובות סמוך לסוף פרק ז דף קא]:
קכח ב מיי' פ"ו מהל' י"ט הל' טו:
קכט ג מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' ח:
קל ד ה מיי' שם הל' ט:
קלא ו ז מיי' שם הל' יח:
קלב ח מיי' שם פי"ז הל' ו:
קלג ט י כ מיי' שם הלכה ה:
קלד ל מיי' שם הל' ז:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' (מ"ט משום נקלה) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ב) שם ת"ר אמדוהו לכשילקה יקלה פוטרין וכו' מב"ד יקלה מלקין וכו' ולא שיקלה כבר בב"ד: (ג) תוס' ד"ה שניהם שוין בריעי ומיהו:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' לא יוסיף. נמחק וכ"כ על אלה (וכ"ה בספרי): [ב] רש"י ד"ה אין לי כו' "לא" נ"ב "פן": [ג] שם לא יוסיף. נ"ל על אלה:

נ"ה דתיתי מרזיא [וכ"ה בערוך ערך רז א']

אבנה

נוסח

נוסח
נתקלקל
בריעי - במים
ג' דעות תנאים

נוסח/מבנה
דברי תנאים בזמן
גודל הזכות שיש
בקיום מצות

לא יוסיף פן יוסיף
להכותו על אלה
מכה רבה ונקלה
אחיך לעיניך